

Andrzej Kadłuczka

Udział Instytutu Historii Architektury i Konserwacji Zabytków w procesie odnowy Krakowa

Dwudziesta piąta rocznica powstania Społecznego Komitetu Odnowy Krakowa przypadająca w 2003 roku stała się okazją do prezentacji udziału w procesie rewaloryzacji Krakowa Instytutu Historii Architektury i Konserwacji Zabytków. Ta kilkudziesięcioosobowa jednostka dydaktyczna Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej może poszczycić się także bogatym dorobkiem naukowym i projektowym, podejmując od wielu już lat prestiżowe zadania konserwatorskie współfinansowane przez SKOZK.

W niniejszej publikacji pragniemy przedstawić cztery wielkie realizacje ukończone lub pozostające w ostatniej fazie realizacji i piątą, żywo w środowisku dyskutowany temat nowego kształtu Rynku Krakowskiego, którego rozwiązanie powierzono właśnie zespołowi autorskiemu Politechniki Krakowskiej. Dokumentacja realizacyjna tych obiektów została w wykonana w ścisłej kooperacji IHA-iKZ z ARCHECON-em pracownią autorską autora niniejszego artykułu, w której stworzono ramy organizacyjne i zaplecze koordynujące wykonanie wielobranżowych, skomplikowanych dokumentacji, a następnie prowadzono nadzory autorskie. Jeszcze w połowie lat 80. rozpoczęto pierwsze prace studialne nad programem restauracji i modernizacji krakowskiego teatru miejskiego im. Juliusza Słowackiego. Blisko 100-letni okres użytkowania tego obiektu, liczne zmiany adaptacyjne, braki funkcjonalne i pogarszający się stan techniczny jego infrastruktury spowodowały konieczność szybkiej realizacji tego programu. Aby ochronić najcenniejsze walory architektoniczne dzieła Jana Zawiejskiego, w miejscu bezpiecznym pod jezdnią od strony północnej i wschodniej zaprojektowano podziemną dwukondygnacyjną budowlę mieszczącą brakujące magazyny dekoracji teatralnych dla obu scen (główniej i teatru Miniatura) połączone ze sceną

główną dźwigiem towarowym, magazyny rekwizytów i kostiumów, warsztaty przysceniczne oraz centrale klimatyzacyjne, wentylacyjne, energetyczne i przeciwpożarowe, a także centralną kotłownię gazową.

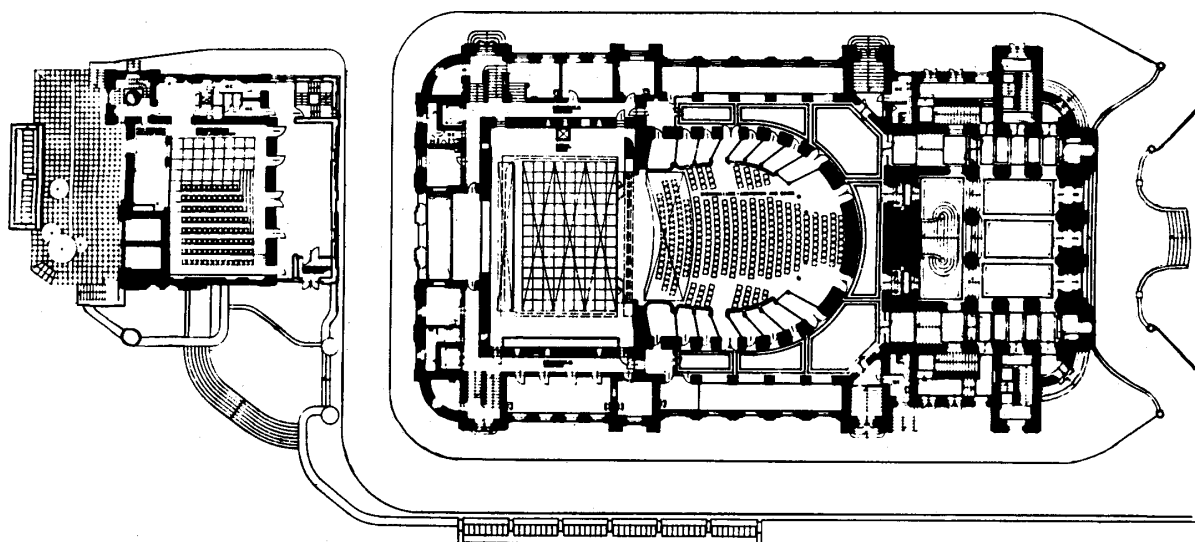
Przewidziano także modernizację fosi orkiestrowej, pozwalającą na mechaniczne, sprawne zmiany układu sceny i widowni w tej strefie, zmianę systemu oświetlenia sceny i elektroakustyki, wyposażając je w nowoczesne urządzenia elektroniczne i komputerowe. Teatr Miniatura pomyślany został jako scena dla małych form prezentacji o zmiennym układzie sceno-widowni i powiązany został z budynkiem historycznym w jedną całość funkcjonalną i technologiczną. W końcu zaprogramowano pełny zakres prac konserwatorskich dotyczących pięknego, XIX-wiecznego wystroju architektonicznego całego budynku tak wewnątrz jak i z zewnątrz, rekonstruując stylowe reprezentacyjne wnętrza i ich wyposażenie. Pełny zakres prac ukończono w 1993 roku.

W latach 1997-1998 opracowano dokumentację, a następnie rozpoczęto realizację adaptacji dla potrzeb Akademii Muzycznej w Krakowie dawnego budynku Banku Przemysłowego i Giełdy Towarowo-Pieniężnej wzniesionego w 1924 roku wg projektu Ludwika Wojtyczki przy ul. Św. Tomasza 43. Pomieszczenia przeznaczone pierwotnie na salę operacyjną banku i nieukończoną w latach 70. salę posiedzeń d. KW PZPR adaptowano na salę koncertową o pojemności 150-200 miejsc oraz kameralną o pojemności 120 miejsc. Obok sal koncertowej i kameralnej zlokalizowano nowoczesne studia nagrań. Pozostała część zespołu podporządkowana jest ściśle funkcji Akademii Muzycznej, adaptując pomieszczenia dla celów dydaktycznych, administracyjnych i funkcji towarzyszących. Przewidziano także zabudowę przestrzeni wewnętrznejgo dziedzińca pomiędzy skrzydłami budynku hi-

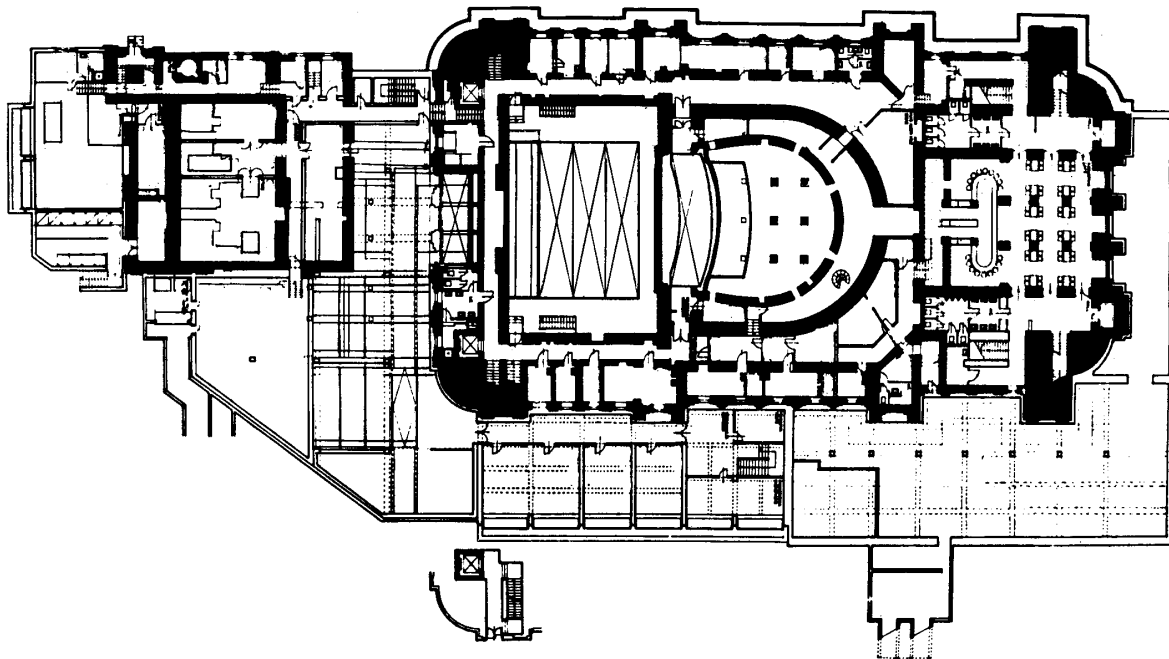
storycznego. Ostatnia kondygnacja budynku historycznego posiada funkcję rekreacyjno-gastronomiczną, z którą powiązано tarasy o wybitnych walorach widokowych.

Zabytkowy zespół pałacowo-ogrodowy, dawna rezydencja królów polskich w Łobzowie, w wieku XIX przebudowana dla austriackiego Kadetten Institutu jest obecnie własnością Politechniki Krakowskiej – obiektem dydaktycznym, w którym decyzją władz Uczelni rozpoczęto w 1994 prace adaptacyjne dla Wydziału Architektury. Parter budynku (segment wschodni) przeznaczono dla kierownictwa Wydziału i jego administracyjnego zaplecza. W segmencie zachodnim znajdzie się wielofunkcyjna aula: jako główna sala wykładowa i sala posiedzeń Rady Wydziału wyposażona zostanie w pełny zakres urządzeń audiowizualnych. W skrzydłach bocznych przewiduje się dział wydawniczo-poli-graficzny (zachodnie) i zespół biblioteki, czytelnicy, klubu i baru (wschodnie). Bardzo ważna z użytkowego punktu widzenia jest kondygnacja poddasza, gdzie wobec niemożności wymiany drewnianej, zniszczonej więźby dachowej, po wzmocnieniu stropów i murów poddasza, zaprojektowano nowy dach dla zaprojektowanych tu sal seminarny-rysunkowych. Na I i II piętrze przywrócono pierwotny układ sal z drewnianymi malowanymi stropami, adaptując je do celów dydaktycznych.

cyjna aula: jako główna sala wykładowa i sala posiedzeń Rady Wydziału wyposażona zostanie w pełny zakres urządzeń audiowizualnych. W skrzydłach bocznych przewiduje się dział wydawniczo-poli-graficzny (zachodnie) i zespół biblioteki, czytelnicy, klubu i baru (wschodnie). Bardzo ważna z użytkowego punktu widzenia jest kondygnacja poddasza, gdzie wobec niemożności wymiany drewnianej, zniszczonej więźby dachowej, po wzmocnieniu stropów i murów poddasza, zaprojektowano nowy dach dla zaprojektowanych tu sal seminarny-rysunkowych. Na I i II piętrze przywrócono pierwotny układ sal z drewnianymi malowanymi stropami, adaptując je do celów dydaktycznych.

Zespół budynków Teatru im. Juliusza Słowackiego i Teatru Miniatura, projekt restauracji i modernizacji, rzut na poziomie parteru.
The Słowacki Theatre and the Miniatura Theatre complex renovation and modernisation design, ground plan.

Zespół budynków Teatru im. J. Słowackiego i Teatru Miniatura, projekt restauracji i modernizacji, rzut na poziomie I kondygnacji podziemnej.
The Słowacki Theatre and the Miniatura Theatre complex renovation and modernisation design — 1st underground level plan.

Teatr Słowackiego w Krakowie, rzut piwnic i parteru (rzuty nowe)

Umowa o współfinansowaniu zawarta pomiędzy SKOZK i PK stwarza nową szansę na zakończenie prac remontowo-konserwatorskich.

Obecnie prowadzone są też prace konserwatorskie w Teatrze Starym w Krakowie. Podstawowym założeniem restauracji i modernizacji wnętrza Teatru Starego było usunięcie stacji trafo i rozdzielni NN wybudowanych w latach 50., które zdewastowały układ przestrzenny westybulu, a także przebudowa oficyny i podwórka, gdzie przewidziano składowanie dekoracji pod lekką stalową konstrukcją zadaszoną przekryciem z przezroczystych płyt poliwęglanowych. Zmiany te umożliwiają projektowaną równocześnie rewaloryzację zabytkowych wnętrz z okresu 1905-1907, przy udostępnieniu obiektu dla osób niepełnosprawnych, a także modernizację instalacji wentylacji mechanicznej i wprowadzenie klimatyzacji. W ramach programu przywrócenia pierwotnego secesyjnego wystroju i układu przestrzennego teatru autorstwa Stryjeńskiego i Mączyńskiego przeprowadza się rekonstrukcję wnętrza Wielkiej Sali wraz z odtworzeniem niezrealizowanego fragmentu galerii mającego obecnie pełnić rolę balkonu technicznego. Wyburzenie „portalu niemieckiego” i zastąpienie go lekkim portalem ruchomym pozwoli na użytkowanie widowni sali teatralnej dla 350-400 osób. Jej konfiguracja oparta na systemie przesuwanych segmentów trybun składanych teleskopowo pozwoli na zmianę aranżacji sali dla celów ekspozycyjnych i balowych. Finał prac konserwatorskich przewidziany jest na rok 2005.

W roku 2002 rozpoczęto prace studialne nad koncepcją ukształtowania płyty Rynku Głównego w Krakowie. Obecnie jest on monumentalnym wnętrzem placowym powstałym w oparciu o średnio-wieczną koncepcję planistyczną, ale w sensie architektonicznym kształtowany był przez wszystkie epoki stylistyczne. W powszechnie istniejącej opinii jest on uważany za największy w Europie plac miejski, choć ten utrwalaony już nieodwracalnie charakter jest wynikiem daleko idących transformacji jego przestrzeni wskutek wyburzeń istniejących tu wcześniej budowli dokonanych w ciągu XIX stulecia.

Współcześnie Rynek Główny jest nie tylko postrzegany jako wnętrze urbanistyczne o wybitnych walorach kulturowych, wzbogacone obiektami zabytkowymi o unikalnych wartościach architektonicznych, ale także tak jak przed wiekami jest wciąż centrum komercyjnym dla blisko milionowej aglomeracji krakowskiej, a zarazem eleganckim salo-nem reprezentacyjnym miasta i przestrzenią publiczną posiadającą dla niego wielkie znaczenie użytkowe.

W wyniku analizy obszernego materiału historycznego, bibliografii, kartografii i ikonografii, opracowań inwentaryzacyjnych, naukowo-badaw-

czych i studialno-projektowych będących w posiadaniu IHAIKZ zaprezentowano perspektywiczną koncepcję modernizacji opartą na trzech podstawowych priorytetach:

- kompleksowego rozwiązania kompozycji i urządzenia płyty Rynku
- kompleksowego rozwiązania oświetlenia i iluminacji wnętrza Rynku
- rozwiązania problemu tzw. „Rynku Podziemnego” w zakresie jego zabezpieczenia i udostępnienia publicznego.

Po dyskusji międzyrodowiskowej założenia projektu zostały zatwierdzone przez MKUiA oraz Miejskiego i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a równocześnie rozpoczęto realizację najpilniejszego zadania, jakim jest zabezpieczenie romańskiego kościoła Św. Wojciecha przed zalewaniem przez wody opadowe. W tym celu projektuje się wymianę płyt żelbetowych przekrywających zewnętrzne (położone poza obrysem kościoła, w miejscu dawnej fosy odwadniającej) pomieszczenia Muzeum Rynku Podziemnego zlokalizowane od strony północnej i zachodniej obiektu, oraz wprowadzenie uszczelniającej izolacji w płaszczyźnie pionowej w miejscu styku z płyty z zewnętrznym licem muru kościoła i izolacji w płaszczyźnie poziomej zabezpieczającej samą płytę przed penetracją wilgoci. Biorąc pod uwagę zatwierdzony docelowy projekt ukształtowania nawierzchni Rynku Głównego w Krakowie, zakładający maksymalne uczytelnienie najstarszych jego relikwów architektonicznych, przewiduje się zastosowanie w miejsce usuniętej pełnej płyty żelbetowej przeszklone przekrycie części fosy o szerokości 100 cm pozwalające na wizualną percepcję wątków romańskich murów XII-wiecznego kościoła św. Wojciecha od strony północno-zachodniej i wschodniej. Część przeszkloną fosy tworzą prefabrykowane panele wykonane ze szkła klejonego warstwowo o parametrach spełniających wymogi utrzymania właściwego klimatu wewnątrz pomieszczeń Muzeum, a także normy wytrzymałościowe i odporności na ścieranie.

Rozwiązanie to jest traktowane zarówno przez projektantów jak i Inwestora jako eksperyment, który w przypadku pozytywnego rezultatu może być wykorzystany do ekspozycji innych średnio-wiecznych relikwów architektonicznych. To wielkie przedsięwzięcie konserwatorskie koordynowane także merytorycznie z SKOZK poprzedzone zostanie badaniami archeologicznymi, które mają być przeprowadzone jeszcze w 2003 roku.

O postępie prac projektowych i realizacji, jak również o problemach naukowo-badawczych będziemy informować Czytelników „Wiadomości Konserwatorskich”.

WAPK (d. Pałac Królewski w Łobzowie) adaptacja poddasza

Rynek Główny w Krakowie, plansza kompozycyjna na powierzchni

Teatr Słowackiego w Krakowie, audytorium po pracach konserwatorskich

Akademia Muzyczna w Krakowie, elewacja wschodnia po renowacji

Akademia Muzyczna w Krakowie, sala koncertowa

WAPK (d. Pałac Królewski w Łobzowie) dawna sień restauracji